

Критерії оцінювання з музичного мистецтва • 5–9 класи НУШ • 2026/2027 н. р.
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ УЧНІВ З МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
5–9 класи НУШ

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 04.05.2026 № 722 «Про затвердження системи та загальних критеріїв оцінювання результатів навчання учнів» (чинна редакція), наказу МОН від 14.08.2026 № 1427, Державного стандарту базової середньої освіти, практичного путівника МОН «Мистецька освітня галузь: як оцінювати в НУШ» та чинних модельних/навчальних програм мистецької освітньої галузі.

1. ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ З МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Оцінювання з музичного мистецтва має гуманістичну, компетентнісну й процесуальну спрямованість. Воно визначає не «музичний талант», природний тембр голосу, широту діапазону чи наявність абсолютного слуху, а рівень досягнення очікуваних результатів: усвідомлене сприймання й аналіз музики, художньо-творчу та виконавську діяльність, музичну комунікацію, емоційно-ціннісне ставлення, самостійність і індивідуальний поступ.

Критерії можуть застосовуватися до освітнього компонента «Музичне мистецтво» у 5–9 класах, а також до музичної складової інтегрованого курсу «Мистецтво» — відповідно до освітньої та навчальної програми закладу. Типова освітня програма для 5–9 класів допускає реалізацію мистецької галузі інтегровано або через окремі предмети «Музичне мистецтво» та «Образотворче мистецтво».

Для оцінювання у мистецькій освітній галузі використовуються 3 групи критеріїв результатів:

- ГР1 «Пізнання мистецтва та художнє мислення» — сприймання, слухання, опис, аналіз, інтерпретація та порівняння музичних творів; розуміння ролі мелодії, ритму, темпу, динаміки, тембру, регістру, фактури, форми, жанру й стилю; встановлення зв'язків із культурним та історичним контекстом.
- ГР2 «Художньо-творча діяльність і мистецька комунікація» — спів, інструментальне та ритмічне музикування, пластичне інтонування, імпровізація, створення й аранжування музичних/звукових образів, робота в ансамблі, використання традиційних і цифрових музичних інструментів, презентація власної творчості.
- ГР3 «Емоційний досвід і художньо-естетичне ставлення» — усвідомлення й вербалізація музичних вражень, художня емпатія, аргументоване естетичне судження, особистісно-ціннісне ставлення до музики й культурної спадщини, рефлексія власної творчості та відповідальна поведінка в мистецькому середовищі.

Важливі предметні принципи:

- Не оцінюються природний тембр голосу, фізіологічний діапазон, гучність голосу, «красивість» звучання чи природна швидкість засвоєння. Оцінюються навчальний поступ, точність і виразність виконання в межах посиленого завдання, розуміння музичного образу, самоконтроль та здатність застосовувати вивчені способи діяльності.
- Під час вікової мутації голосу, тимчасових голосових обмежень або інших особливостей здоров'я завдання адаптують: змінюють теситуру, форму участі, обсяг вокального навантаження, пропонують ритмічні, інструментальні, слухацькі, цифрові чи аналітичні альтернативи. Зниження бала лише через фізіологічні особливості неприпустиме.
- Нотна грамота, музичні терміни й сольфеджіїні елементи є інструментами музичної діяльності, а не самоціллю. Їх оцінюють у тому обсязі, у якому вони передбачені очікуваними результатами конкретної програми та допомагають слухати, виконувати, створювати й пояснювати музику.

- У цифрових музичних роботах і роботах із генеративним ШІ оцінюють авторський задум, добір та редагування звукового матеріалу, структуру, художнє рішення, власний внесок, коректне використання джерел, дотримання авторського права й академічної доброчесності, а не сам факт використання технології.
- У груповому музикуванні оцінюють індивідуальний внесок, здатність слухати партнерів, тримати спільний пульс/темп, входити й завершувати разом, дотримуватися ролі, реагувати на диригентські або партнерські сигнали, взаємодіяти коректно й підтримувати спільний художній результат.

2. ЗАГАЛЬНІ ПРЕДМЕТНІ КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ (1–12 БАЛІВ)

Критерії конкретизують п'ять інтегрованих показників наказу № 722 для музичної діяльності: когнітивні процеси, навчальна діяльність, самостійність, комунікація та взаємодія, частота/стабільність вияву вмінь. Кожний наступний бал передбачає досягнення попередніх вимог і якісне ускладнення діяльності.

Бал / рівень	Когнітивні процеси	Навчальна діяльність	Самостійність	Комунікація та взаємодія	Частота вияву вмінь
1 / початковий	За значної допомоги впізнає окремих знайомих звук, інструмент або музичний образ; має фрагментарні уявлення про засоби музичної виразності.	Виконує одну елементарну вокальну, ритмічну чи інструментальну дію лише після безпосереднього показу; слухацьке завдання виконує частково.	Потребує постійного супроводу, повторення інструкції та покрокової допомоги.	Реагує окремими словами/жестами; долучається до спільного музикування лише після багаторазового спонукання.	Уміння виявляються поодинокі у найпростішій знайомій ситуації.
2 / початковий	За підказкою розрізняє окремі контрастні ознаки звучання (швидко/повільно, голосно/тихо), називає знайомих інструмент або жанрову ознаку.	Частково повторює простий ритм, мелодичний мотив або виконавський прийом за зразком; допускає численні зупинки.	Працює лише за детальною інструкцією та постійної підтримки.	Коротко повідомляє про враження; виконує просту роль у парі/ансамблі за прямої допомоги.	Уміння виявляються епізодично під час повторення знайомого способу дії.

Бал / рівень	Когнітивні процеси	Навчальна діяльність	Самостійність	Комунікація та взаємодія	Частота вияву вмінь
3 / початковий	Відтворює частину вивченого: називає окремі засоби виразності, жанр чи інструмент; за запитаннями описує загальний характер музики.	За зразком виконує короткий ритмічний/вокальний фрагмент або нескладне слухацьке завдання; результат нестійкий.	Після пояснення може самостійно завершити окрему просту дію.	Формулює просте враження; бере участь у спільному виконанні з підказками щодо початку, темпу чи завершення.	Уміння виявляються час від часу у добре знайомих завданнях.
4 / середній	Розпізнає основний характер твору, окремі засоби виразності, знайомі жанри/тембри; відтворює основні факти за темою.	Виконує типове слухацьке, вокальне, ритмічне або інструментальне завдання за алгоритмом/зразком; зберігає основний задум.	Частину роботи виконує самостійно, але потребує ситуативної допомоги.	Бере участь в ансамблі, намагається узгоджувати початок, темп і завершення; відповідає на запитання під час обговорення.	Уміння виявляються переважно в типових ситуаціях, але ще нестабільно.
5 / середній	Описує настрій і характер музики, розпізнає кілька засобів виразності, встановлює простий зв'язок між звучанням та образом.	Виконує знайоме завдання з окремими неточностями; може відтворити нескладний ритм/мелодію, використати заданий виразовий засіб.	Працює переважно за планом, звертається по допомогу на окремих етапах.	Висловлює власну думку простими аргументами; у групі дотримується ролі й реагує на сигнали партнерів за нагадування.	Уміння в типових ситуаціях виявляються періодично.
6 / середній	Пояснює основну роль мелодії, ритму, темпу, динаміки, тембру; порівнює твори за однією-двома ознаками.	Переважно самостійно виконує знайомі слухацькі та практичні завдання; підтримує пульс/ритм, посилену інтонацію, фразування або інструментальну партію.	Самостійно виконує більшість етапів і виправляє окремі неточності після підказки.	Підтримує діалог, слухає інших, узгоджує свою партію з ансамблем, коректно приймає простий зворотний зв'язок.	У знайомих навчальних ситуаціях уміння виявляються достатньо регулярно.

Бал / рівень	Когнітивні процеси	Навчальна діяльність	Самостійність	Комунікація та взаємодія	Частота вияву вмінь
7 / достатній	Аналізує твір за кількома ознаками, визначає взаємозв'язок засобів виразності й образу, доречно використовує основну музичну термінологію.	Самостійно виконує типові творчі й виконавські завдання; створює просту імпровізацію/супровід, застосовує вивчені прийоми.	Планує роботу в межах завдання, контролює результат і звертається по допомогу лише за потреби.	Надійно виконує свою роль в ансамблі, слухає партнерів, пояснює власні рішення й поважає інші інтерпретації.	Сформовані вміння стабільно виявляються у типових ситуаціях.
8 / достатній	Порівнює жанри, стилі, тембри або виконавські інтерпретації; пояснює, як кілька музичних засобів формують характер і драматургію.	Добирає виразові засоби до задуму, виконує/створює музичний матеріал із достатньою точністю й виразністю, використовує цифрові засоби за потреби.	Самостійно організовує значну частину роботи, вносить корективи після самооцінювання.	Активно співпрацює, підтримує спільний пульс і баланс, конструктивно обговорює художній результат.	Уміння стабільно виявляються у більшості типових ситуацій.
9 / достатній	Аргументовано інтерпретує почуте, встановлює зв'язки між музичною мовою, формою, жанром/стилем і культурним контекстом; порівнює різні версії твору.	Виконує дослідницькі й творчі завдання, створює цілісний музичний фрагмент/аранжування, самостійно коригує технічні й художні неточності.	Працює самостійно в типових і частині нетипових ситуацій, обирає доцільний спосіб виконання.	Ініціює змістовне обговорення, аргументує рішення, гнучко взаємодіє в ансамблі та допомагає узгодити спільний результат.	Уміння виявляються постійно в типових ситуаціях.
10 / високий	Узагальнює інформацію з кількох творів/джерел, пояснює складніші зв'язки між музичною мовою, стилем, образом та історико-культурним контекстом.	Самостійно створює або виконує завершений музичний продукт, обґрунтовано добирає виразові засоби, технології й форму презентації.	Планує власну діяльність, оцінює проміжний результат і цілеспрямовано вдосконалює його.	Ініціює конструктивну мистецьку комунікацію, упевнено працює в ансамблі, наводить музичні аргументи й приймає альтернативні підходи.	Уміння систематично виявляються у типових і частині нетипових ситуацій.

Бал / рівень	Когнітивні процеси	Навчальна діяльність	Самостійність	Комунікація та взаємодія	Частота вияву вмінь
11 / високий	Критично порівнює інтерпретації, виявляє стильові й виконавські особливості, самостійно використовує термінологію для доказового аналізу.	Виконує складне творче/виконавське завдання, пропонує кілька художніх рішень, свідомо працює з нюансуванням, формою, фактурою чи цифровим звуком.	Самостійно планує, коригує й оцінює процес, обґрунтовує вибір засобів і враховує зворотний зв'язок.	Організовує частину спільної роботи, допомагає ансамблю досягти узгодженості, коректно дискутує про різні художні рішення.	Уміння систематично виявляються в типових і нетипових ситуаціях.
12 / високий	Цілісно й самостійно інтерпретує складний або незнайомий музичний матеріал, інтегрує слухові спостереження, контекст і термінологію, формулює оригінальний доказовий висновок.	Створює/виконує виразний, цілісний і самостійний музичний продукт; творчо трансформує відомі прийоми, експериментує, аргументує рішення й доводить задум до завершення.	Самостійно визначає стратегію, рефлексує процес і результат, прогнозує шляхи вдосконалення та переносить уміння в новий контекст.	Веде змістовну мистецьку комунікацію, сприяє продуктивній роботі ансамблю, поважає відмінні інтерпретації та надає конструктивний зворотний зв'язок.	Уміння системно й упевнено виявляються в типових, нових і творчих ситуаціях.

3. ГР1 — «ПІЗНАННЯ МИСТЕЦТВА ТА ХУДОЖНЄ МИСЛЕННЯ»

Оцінюється здатність уважно слухати музику, розпізнавати й характеризувати її образний зміст та засоби виразності; визначати й порівнювати жанри, стилі, форми, тембри та виконавські інтерпретації; використовувати музичну термінологію доречно; пов'язувати почуте з культурним контекстом і власним досвідом; обґрунтовувати висновки конкретними ознаками звучання.

Бал / рівень	Критерій досягнення ГР1
1 / початковий	За значної допомоги впізнає окремих знайомих музичний фрагмент, голос або інструмент; реагує на звучання, але майже не пояснює почуте.
2 / початковий	За підказкою розрізняє контрастні ознаки звучання (гучно/тихо, швидко/повільно), називає окремих знайомих інструмент, жанр або настрій.
3 / початковий	За запитаннями описує загальний характер музики, називає одну-дві очевидні ознаки звучання; упізнає частину вивченого матеріалу.

Бал / рівень	Критерій досягнення ГР1
4 / середній	Самостійно визначає загальний характер твору, розпізнає знайомий жанр/тембр і окремі засоби виразності; відтворює основні відомості про твір.
5 / середній	Описує музичний образ і пояснює простий зв'язок між ним та одним-двома засобами виразності; порівнює твори за заданою ознакою.
6 / середній	Характеризує мелодію, ритм, темп, динаміку або тембр у знайомому творі; порівнює два твори/фрагменти й формулює простий обґрунтований висновок.
7 / достатній	Аналізує твір за кількома ознаками, використовує доречні музичні терміни, пояснює взаємозв'язок засобів виразності та художнього образу.
8 / достатній	Порівнює жанри, стилі, тембри або виконавські версії; пояснює роль форми, фактури, динамічного/тембрового розвитку у створенні образу.
9 / достатній	Аргументовано інтерпретує почуте, співвідносить музичну мову з жанром, стилем і культурним контекстом; визначає суттєві відмінності між інтерпретаціями.
10 / високий	Узагальнює спостереження за кількома творами, виявляє стильові закономірності, пояснює авторські та виконавські рішення й підтверджує судження конкретними ознаками звучання.
11 / високий	Критично зіставляє різні інтерпретації й джерела інформації про музику, самостійно формулює критерії порівняння, виявляє багатозначність художнього образу.
12 / високий	Самостійно здійснює цілісний аналіз незнайомого/складного твору або добірки, інтегрує музично-слухові спостереження, культурний контекст і власну аргументовану інтерпретацію.

4. ГР2 — «ХУДОЖНЬО-ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ І МИСТЕЦЬКА КОМУНІКАЦІЯ»

Оцінюється весь процес музичної творчості й виконання: підготовка, слуховий контроль, спів у посильній теситурі, ритмічне та інструментальне музикування, імпровізація, створення/аранжування звукових образів, використання цифрових засобів, дотримання художнього задуму, робота в ансамблі, презентація результату й здатність удосконалювати виконання після зворотного зв'язку.

Бал / рівень	Критерій досягнення ГР2
1 / початковий	Виконує одну елементарну вокальну, ритмічну або інструментальну дію лише після показу; потребує постійної допомоги для початку й завершення.

Бал / рівень	Критерій досягнення ГР2
2 / початковий	За зразком частково повторює короткий ритм, мелодичний мотив, рух або спосіб звуковидобування; виконання нестійке й потребує численних підказок.
3 / початковий	Виконує короткий знайомий фрагмент за підтримки, намагається зберігати пульс/мелодичний напрям; бере участь у простому ансамблевому завданні.
4 / середній	За зразком виконує типові вокальні, ритмічні чи інструментальні завдання; дотримується основного темпу/пульсу та передає загальний характер музики.
5 / середній	Переважно самостійно виконує знайомий матеріал із окремими неточностями; використовує один-два задані виразові прийоми, підтримує роль у ансамблі.
6 / середній	Самостійно виконує нескладний твір/партію або створює простий ритмічний/мелодичний фрагмент; контролює основні параметри й виправляє неточності після підказки.
7 / достатній	Упевнено виконує типові завдання, свідомо використовує темп, динаміку, фразування, штрихи/способи звуковидобування; створює просту імпровізацію або супровід.
8 / достатній	Добирає виразові засоби до задуму, стабільно виконує/створює цілісний фрагмент, реагує на партнерів у ансамблі, самостійно коригує частину недоліків.
9 / достатній	Створює або виконує завершений музичний фрагмент/аранжування, поєднує кілька засобів виразності, працює з цифровими інструментами за потреби, аргументує творчі рішення.
10 / високий	Самостійно планує й реалізує музичний задум, створює виразну інтерпретацію/композицію, свідомо працює з формою та нюансуванням, ефективно взаємодіє в ансамблі.
11 / високий	Пропонує кілька художніх варіантів, тонко коригує виконання або цифровий продукт, адаптується до зміни умов, бере ініціативу в репетиційному та проєктному процесі.
12 / високий	Створює/виконує оригінальний, цілісний і переконливий музичний продукт, творчо трансформує вивчені прийоми, самостійно організовує процес, рефлексує й удосконалює результат.

5. ГРЗ — «ЕМОЦІЙНИЙ ДОСВІД І ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНЕ СТАВЛЕННЯ»

Оцінюється не «правильність» музичного смаку й не сила емоційної реакції, а здатність усвідомлювати та висловлювати власні враження, пов'язувати їх із конкретними музичними засобами, поважати різні інтерпретації й культурні традиції, аргументувати естетичне судження, рефлексувати власне виконання/творчість і відповідально взаємодіяти з культурним контентом.

Бал / рівень	Критерій досягнення ГРЗ
1 / початковий	За допомогою реагує на музику одним словом, жестом або простим вибором; має труднощі з називанням власного враження.
2 / початковий	За підказкою називає просту емоцію або загальне ставлення до музики («спокійна», «радісна», «подобається/не подобається»).
3 / початковий	Коротко описує власне враження й за запитанням називає одну ознаку звучання, що на нього вплинула; вислуховує думку інших за нагадування.
4 / середній	Самостійно висловлює просте естетичне судження, пов'язує настрій твору з очевидним музичним засобом, дотримується правил коректного обговорення.
5 / середній	Пояснює власне ставлення одним-двома аргументами, визнає можливість іншої інтерпретації, коротко оцінює своє виконання за заданими критеріями.
6 / середній	Пов'язує емоційне враження з кількома засобами музичної виразності, коректно обговорює різні смаки й традиції, формулює конкретний крок для поліпшення власної роботи.
7 / достатній	Аргументовано описує особистісне сприймання твору, виявляє художню емпатію, поважає культурне різноманіття, здійснює змістовне самооцінювання.
8 / достатній	Порівнює власні й чужі інтерпретації без оцінювання особистості, пояснює зміну враження після повторного слухання/аналізу, конструктивно використовує зворотний зв'язок.
9 / достатній	Формулює розгорнуте естетичне судження з опорою на конкретні музичні ознаки й контекст, рефлексує сильні сторони та труднощі власної творчості, дотримується етики використання контенту.
10 / високий	Осмислює багатозначність художнього образу, аргументовано зіставляє різні ціннісні й культурні перспективи, планує особистий творчий розвиток і відповідально презентує результати.
11 / високий	Критично й толерантно обговорює складні мистецькі питання, пов'язує музичний досвід із ширшим культурним контекстом, дає конструктивний зворотний зв'язок і глибоко аналізує власний поступ.

Бал / рівень	Критерій досягнення ГРЗ
12 / високий	Самостійно формує зріле, доказове й особистісно осмислене ставлення до музики, інтегрує емоційний досвід, аналіз і культурні цінності, демонструє відповідальну рефлексію та повагу до різних мистецьких позицій.

6. МЕТОДИЧНІ ОРІЄНТИРИ ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ

Співвіднесення завдання з ГР. Одне комплексне завдання може оцінювати кілька ГР: слухання й аналіз твору — ГР1; виконання, імпровізація або створення музичного продукту — ГР2; усна/письмова рефлексія, аргументоване ставлення та самооцінювання — ГР3. Учитель заздалегідь визначає, які результати є предметом оцінювання.

Слухання й аналіз музики. Не слід зводити оцінювання до вгадування назви твору, автора або терміна. Вищі результати передбачають уміння почути й пояснити, як мелодія, ритм, темп, динаміка, тембр, регістр, фактура, форма та виконавські рішення створюють художній образ; порівняти версії й обґрунтувати інтерпретацію.

Вокальна діяльність. Оцінюють інтонаційну й ритмічну точність відносно посилюючого матеріалу, дикцію, фразування, дихання, ансамблевості, виразності, слуховий самоконтроль і поступ. Не оцінюють природний тембр, «силу» голосу чи діапазон. Під час мутації голосу або тимчасових обмежень вокальне завдання адаптують без штрафу за фізіологію.

Ритм та інструментальне музикування. Враховують відчуття пульсу, точність ритмічного рисунка, координацію, технічно безпечне користування інструментом, здатність слухати ансамбль, відтворювати/створювати акомпанемент, остинато, ритмічний супровід і коригувати виконання. Складність партії має відповідати віку й досвіду.

Нотна грамота. Читання та запис нот, ритмічних формул, умовних позначень, схем форми оцінюють у функціональному контексті — як засіб слухання, виконання, створення й фіксації музики. Не варто перетворювати теоретичний тест із нотації на єдиний показник музичних досягнень.

Імпровізація, композиція й цифрова музика. Оцінюють відповідність задуму, логіку й цілісність музичного рішення, використання засобів виразності, сміливість експерименту, самостійність, здатність редагувати й удосконалювати. Технічна досконалість або «професійне» звучання не є обов'язковими; головне — усвідомлений творчий вибір.

Ансамбль і проєкти. Підсумковий бал не можна визначати лише якістю спільного виступу. Учитель фіксує індивідуальний внесок: підготовку партії, дотримання спільного пульсу, слухання партнерів, взаємодію, надійність у виконанні ролі, ініціативу, відповідальність та вміння домовлятися.

Публічне виконання та доступність. Сценічна сміливість не є окремим критерієм. За потреби результат можна продемонструвати в малому ансамблі, у записі, через інструментальну/ритмічну партію, цифровий продукт або іншу еквівалентну форму. Для учнів з ООП застосовують передбачені адаптації й допоміжні засоби без зниження вимог до суті результату.

Авторське право, референси та ШІ. Під час створення аранжувань, реміксів, відео, плейлистів, презентацій і цифрових треків учень/учениця має відрізнити власний внесок від запозиченого, коректно зазначати джерела за умовою завдання та не подавати автоматично згенерований продукт як повністю власну творчу роботу.

Безпека й слухове здоров'я. Дотримання безпечного рівня гучності, правил користування навушниками, електронною апаратурою, музичними інструментами та кабелями є обов'язковою складовою культури діяльності. Навмисне ігнорування інструкцій безпеки враховують у результаті практичної роботи; небезпечну дію припиняють незалежно від рівня виконавської майстерності.

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ФОРМИ ОЦІНЮВАННЯ

- спостереження за музичною діяльністю, короткі рубрики/чек-листи, самооцінювання та взаємооцінювання;
- слухацькі щоденники, усний або письмовий аналіз творів, порівняння інтерпретацій, музичні вікторини з обґрунтуванням відповіді;
- спів, ритмічні вправи, body percussion, гра на доступних музичних інструментах, ансамблеве музикування, пластичне інтонування;
- імпровізації, створення ритмів/мелодій/звукових пейзажів, аранжування, цифрові аудіороботи, короткі авторські композиції;
- індивідуальні й групові мистецькі проєкти, мініконцерти, тематичні презентації, музично-театральні фрагменти, захист творчого задуму;
- портфоліо та комплексні підсумкові роботи, що поєднують ГР1, ГР2 і ГР3.

8. НОРМАТИВНА ТА МЕТОДИЧНА ОСНОВА

1. Міністерство освіти і науки України. Наказ від 04.05.2026 № 722 «Про затвердження системи та загальних критеріїв оцінювання результатів навчання учнів» (чинна редакція).
2. Міністерство освіти і науки України. Наказ від 14.08.2026 № 1427 «Про затвердження Рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 5–9 класів закладів загальної середньої освіти».
3. Міністерство освіти і науки України. «Мистецька освітня галузь: як оцінювати в НУШ» : практичний путівник, 2025.
4. Міністерство освіти і науки України. Державний стандарт базової середньої освіти; Типова освітня програма та модельні/навчальні програми мистецької освітньої галузі для 5–9 класів НУШ, зокрема для окремого предмета «Музичне мистецтво» та музичного компонента інтегрованого курсу «Мистецтво».

Примітка. Ці предметні критерії є методичною конкретизацією загальних критеріїв наказу № 722 і галузевих рекомендацій МОН. Учитель/заклад освіти може адаптувати формулювання до конкретної модельної/навчальної програми, виду музичної діяльності, віку, індивідуальних освітніх потреб та умов навчання, не змінюючи суті очікуваних результатів.